

ERIKKA MIKKONEN HOMONA PUTININ VENÄJÄLLÄ

WSOY

**ERKKA
MIKKONEN
HOMONA
PUTININ
VENÄJÄLLÄ**

WSOY

Teoksen kirjoittamista ovat tukeneet Journalistisen kulttuurin edistämissäätiö
Jokes ja WSOY:n kirjallisuussäätiö.

Katkelman Katerina Silvanovan ja Jelena Malisovan romaanista
Kesä pioneerihuivissa suomentanut Erkki Mikkonen.

© Erkki Mikkonen ja WSOY 2026
Werner Söderström Osakeyhtiö
Lönnrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki
ISBN 978-951-0-51573-0
Ensimmäinen painos
Painettu EU:ssa

Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut: tuotevastuu@wsoy.fi

SISÄLLYS

Johdanto	7
I Minun vapaamielinen Venäjäni.....	13
II Homolaki ja Madonna saapuvat Pietariin	35
III Moskovalaiseksi kun homoudesta tuli syntiä	61
IV Tanssit loppuvat.....	93
V Ukraina lähentyy »Gayrooppaa».....	121
VI Suomettumisen pitkä, ummehtunut haju	145
VII Minusta tulee homojen puolustaja	173
VIII Venäjä luisuu kohti diktatuuria	201
IX Ahdasmielisyyttä Venäjän äärilaidoilla	225
X Robottikädet murskaavat protestit	249
XI Sota vie kaiken toivon.....	267
XII Hyvästi, rakas Venäjä!.....	291
Epilogi: Rakkaus voittaa aina	307
Kiitokset	325
Kuvatekstit ja kuvalähteet	327
Viitteet	329

JOHDANTO

– *Ty v teme?* Oletko kärryillä? joku tiedusteli minulta kerran pietarilaisissa kotibileissä.

Oikeastaan ilmaisulle on vaikea löytää suoraa suomen-nosta. Sanatarkkaan se kääntyisi *oletko aiheessa*. Näin Venäjällä oli tapana kysyä toiselta, onko tämäkin homo. Samalla tavoin 2000-luvun alun homobaareista puhuttiin arkaillen vain *temaattisina paikkoina*.

Venäjän seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt eivät ole koskaan pitäneet itsestään kovaa ääntä. Kaksikymmentä vuotta sitten näytti kuitenkin siltä, että sateenkaarioikeudet kohentuisivat myös Venäjällä. Se oli toiveajattelua.

Homot, lesbot, transihmiset ja muut sateenkaarivähemmistöt on ajettu nyky-Venäjällä ahtaammalle kuin koskaan aiemmin. Kun kirjoitin tätä kirjaa kesällä 2025, vastaan tuli jatkuvasti uutisia uusista sortotoimista.

»Krimin asukas sai 100 000 ruplan sakon 'LGBT'-propagandasta' miehiä häämekoissa kuvaavien meemien takia.»

»Sport24:n päätoimittaja sai sakon 'LGBT-propagandan' takia, koska hän kirjoitti artikkelin tšekkiläisen urheilijan kaapista tulemisesta.

»Orenburgin Pose-baarin työntekijöitä ja omistajaa vastaan nostettu 'LGBT-ääriliike' -juttu on siirretty oikeuteen»²

Yksittäisillä ja joskus jopa koomisilta kuulostavilla hyökkäyksillä virkavalta haluaa pelotella ihmiset hiljaisiksi. Avoin homoviha on väline, jonka avulla presidentti Vladimir Putinin hallinto kontrolloi vastustajiaan.³ Hyökkäys ei kohdistu pelkästään seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin. Samoja sortotoimia voidaan käyttää sellaisenaan ketä tahansa vastaan – kuten Venäjällä on jo tehty. Vähemmistöjen alistaminen luo ennakkotapauksen, jota on helppo laajentaa koskemaan myös muiden ryhmien oikeuksia. Siksi jokainen on vaarassa.

Venäjä muuttui avoimen homovastaiseksi valtioksi nopeasti. Todistin tätä käännettä, kun asuin Pietarissa ja Moskovassa vuosina 2009–2022. *Homona Putinin Venäjällä* kertoo siitä, miltä koko Venäjän yhteiskunnan läpäissyt, kasvava homoviha tuntui maan rajojen sisäpuolella.

Kuvaan sateenkaariväen sortamisen lisäksi Venäjän demokratian, kansalaisyhteiskunnan ja oikeusvaltion rapautumista. Ihmisoikeusloukkaukset eivät ole erillään Venäjän muutoksesta lähes totalitaristiseksi valtioksi. 2010-luvun alussa vähemmistöjä kohtaan aloitetuista järjestelmällisistä sortotoimista on suora jatkumo Venäjän tämänpäiväiseen tilaan.

Kreml on nostanut niin kutsutut perinteiset arvot politiikkansa keskiöön yhdistääkseen kansaa. Perinteinen perhemalli, heteroseksuaalisuus, patriarkaalisuus ja uskonnollisuus on julistettu itsevaltaisen järjestelmän ideologiseksi pohjaksi. Samalla liberaalit arvot on leimattu venäläiseen kulttuuriin kuulumattomaksi osaksi, joka täytyy tuhota.⁴ Kreml on rakentanut sateenkaarivähemmistöistä tärkeimmän ideologisen vastustajansa. Tätä viholliskuvaa se käyttää kansalaisoikeuksien tukahduttamisen ja sisäisen kontrollin lisäksi kansainvälisen vaikutusvallan kasvattamiseen.⁵ Putin vetoaa »lännen moraaliseen rappioon» jopa oikeuttaessaan raakalaismaista hyökkäyssotaa Ukrainassa.

Venäjällä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen halveksiminen on neuvostohistorian takia ollut poikkeuksellisen helppoa. Monet Neuvostoliitosta periytyvät toimintatavat ja ajatusmallit vaikuttavat edelleen voimakkaasti. Häpeä, vaikeneminen ja rakenteellinen väkivalta edesauttavat normalisoimaan sateenkaariväen vainoamista.

Missä tahansa suvaitsemattomassa yhteiskunnassa valtiovallan on vaivatonta ottaa sateenkaariväestö maali- tauluksi. Viime vuosina homovastaiset asenteet ovat voimistuneet myös lännessä, kun kristillinen oikeisto ja muut äärikonservatiiviset ryhmittymät ovat vahvistuneet sekä Yhdysvalloissa että Euroopassa – ja myös meillä Suomessa.

Homona Putinin Venäjällä kertoo työstäni Ylen Moskovan-kirjeenvaihtajana. Sateenkaarioikeudet nousivat toimittajuuteni keskiöön hieman sattumalta, kun esitin Venäjän ulkoministeriön tiedotustilaisuudessa kysymyksen Tšetšenian homovainoista vuonna 2017. Moni muistaa minut Venäjällä – ja myös kansainvälisesti – sinä suoma-

laisena toimittajana, joka ajautui sanaharkkaan tivitessaan homoista ulkoministeriön teräväkieliseltä viestintäjohtajalta Marija Zaharovalta.

Tässä kirjassa en käy läpi vain ammatillisia kokemuksiani, vaan jaan myös sellaisia asioita, joista en kirjeenvaihtajana puhunut tai kirjoittanut. Puran auki omia tunteitani sekä havaintoja kohtaamistani ihmisistä maassa, jossa meidän kaltaisemme ovat joutuneet valtiovallan hampaisiin. Venäjällä omasta, poikkeavaksi leimatusta identiteetistä puhumisesta on tullut jotakin, joka asettaa puhujan rohkeuden koetukselle. Kremlin ajama arvopoliitiikka on saanut yhä useamman venäläisen ajattelemaan, että heillä on oikeus nöyryyttää, halveksia ja vihata seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä.

Minulta kului vuosia kypsyttellä tämän kirjan kirjoittamista. Tiesin, etten voinut pitäytyä pelkästään toimittajan roolissa: vain omakohtaisuus näyttäisi Venäjän muutoksen aidosti. Lopulta huomasin, että kirjoittaessani Venäjästä kirjoitin vapaudesta ja sen menettämisen pelosta. Se pakotti katsomaan peiliin ja kysymään, miksi olen pelännyt näkyä. Samalla ymmärsin, että juuri siinä on tämän kirjan ydin. Omasta homoudestani kirjoittaminen merkitsi suojien riisumista ja sen hyväksymistä, että totuus on usein helpompaa kirjoittaa muista kuin itsestä. Tämän kirjan myötä voitin sisäiset pelkoni. Löysin vapauden, jota olin koko ajan etsinyt.

Kirja perustuu haastatteluihin ja kirjallisiin lähteisiin. Viittaan käyttämäni kirjallisuuteen ja muuhun aineistoon kirjan lopussa. Uutistapahtumia kuvaillessani olen lähteyttänyt suorat sitaattit ja tekstin kannalta olennaisimmat tiedot. Viittaan myös omaan raportointiini. Merkittävä osa

kirjasta käsittelee omia ja läheisteni kokemuksia, ajatuksia ja tuntemuksia. Olen pyrkinyt kirjoittamaan faktapohjaisesti ja tasapainoisesti. Osa tapahtumista perustuu kuitenkin muistikuviiin, joiden täyttä todenmukaisuutta on mahdollonta varmistaa. Näissä kohdissa tuon asian tekstissä esiin.

Käytän kirjassa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä järjestelmällisesti suomenkielistä lyhennettä HLBT+, joka viittaa homoihin, lesboihin, biseksuaaleihin, transihmisiin. Olen valinnut termin sen helppokäyttöisyyden vuoksi. Tiedostan kuitenkin, että seksuaali- ja sukupuoli-vähemmistöjen kirjo on tätä laajempi ja sisältää muun muassa aseksuaalit, intersukupuoliset, ei-binääriset ja panseksuaalit. Tässä kirjassa HLBT+ ymmärretään kattamaan koko sateenkaariväen, vaikka painotus on nimen mukaisesti homojen tilanteessa.

Homona Putinin Venäjällä syntyi kohtaamisista ihmisten kanssa. Olen kiitollinen niistä lukuisista haastatteluista ja keskusteluista, joita kävin Venäjällä ja muutettuani sieltä pois toukokuussa 2022. Arvostan erityisesti heitä, jotka avasivat minulle elämänsä tätä kirjaa varten. Tiedän, että se oli paikoin kivuliasta.

En olisi kirjoittanut tätä kirjaa ilman vanhempieni tukea. Eniten kiitollisuutta tunnen aviomiestäni Fjodoria kohtaan. Tämä kertomus olisi jäänyt kertomatta ilman hänen rakkauttaan.

Uskon, että rakkaus voittaa aina. Olen varma, että lopulta niin käy myös Venäjällä.

Erkka Mikkonen

Helsingissä 15. joulukuuta 2025

MINUN VAPAAMIELINEN VENÄJÄNI

Kutkutti. Kun työpäiväni Pietarissa läheni loppuaan maaliskuussa 2010, ajatukseni poukkoilivat tulevassa tapaamisessa. Sisällä kytevä jännitys oli sel-laista, joka sai poskipäät väreilemään. Puolitoista viikkoa aiemmin olin saanut deittisivustolla viestin kiinnostavalta tyypiltä. Komea nuori mies oli lähestynyt minua. Vahvat leukaperät saivat hänet näyttämään mallilta. Siirryimme oikopäätä juttelemaan venäläiselle somealustalle. Hän vaikutti aidolta ja huomaavaiselta.

»Mikä sai sut muuttamaan pois niin hyvinvoivasta Suomesta? Aloitko kaivata jännitystä?

»Joo, Suomessa on tylsää, ja halusin jotain uutta. Ja se onnistui. Pietarissa on jännää», vastasin hymiön kanssa.

Jatkoimme kirjoittelua seuraavana ja sitä seuraavina päivinä. Sitten hän kertoi nähneensä ensimmäistä kertaa unta ihmisestä, jota ei ollut koskaan edes tavannut. Tämä ihminen olin minä. Sovimme treffit seuraavalle päivälle.

Harpoin työpäivän päätteeksi alas rappusia. Pääkonsulaatin kaarevan rakennuksen toinen kerros oli vii-

sumivirkailijoiden valtakuntaa. Sermit jakoivat suuren tilan muutaman ihmisen soluiksi. Niissä näpyttelimme tietoja järjestelmään. Sitten liimasimme passiin vihreäsävyisen Schengen-viisumin, johon oli tulostettu hakijan valokuva. Lopuksi iskimme tarran päälle pienen leiman ja siirryimme tekemään seuraavaa *visaa* – kuten koko konsulaatti tapasi niitä kutsua.

Työ oli yksitoikkoista ja paine nopeaan työskentelyyn kova. Helmikuun puolivälissä, kolme viikkoa työsuhteeni alkamisesta, kirjoitin Facebookiin tehneeni 197 viisumia. Pian tein myös vuoroja viisumien luovutuksessa eli ojen sin passeja takaisin omistajilleen. Myös siellä oli hoppu, mutta ainakin näin uusia ihmisiä ja sain vaihtaa pari sanaa venäjäksi.

Astuin pääkonsulaatin lasiovista ulos pilviseen suoja-säähän. Edessäni seiso i viisikupolinen kirkko, jossa oli huhujen mukaan kastettu Leningradissa syntynyt Vladimir Putin. Kuljin pitkin askelin kohti metroasemaa. Olin taas auttamatta myöhässä, mutta en jaksanut välittää siitä. Venäläiset olivat yleensä itsek in myöhässä. Ehkä deittisivuston tyyppikin antaisi minun vielä odottaa itseään. Kirjoittelumme perusteella tiesin, että hän oli minua kuusi vuotta nuorempi. Muutama päivä aiemmin olin lähettänyt onnitteluviestin. Hän oli nyt 21-vuotias. Ikäero tuntui oudolta, jopa vähän häiritsevältä. En ollut koskaan aiemmin tuntenut vetoa nuorempiin miehiin.

Konsulaatin piha oli jo autio, mutta vielä joitakin tunteja aiemmin se oli kuhissut viisumihakemuksia tuovia venäläisiä. Venäläiset olivat keksineet tehdä jonotuksestakin bisnestä. Viisumiosastolla puhuttiin, että paikkoja jonoon pystyi ostamaan, vaikka pääkonsulaatti ei sitä tietenkään

suvainnut. Viime aikoina jono oli taas jatkunut pihan ulkopuolella, aina pitkälle Kirotsnaja⁶-kadulle saakka.

Sen tiesi myös deittini. Hän oli käynyt konsulaatissa muutama viikko aiemmin noutamassa valmista viisumiaan. Minulta hän ei ollut sitä saanut – tai ainakin hän kirjoitti niin. Itseltäni olisi voinut kaikessa kiireessä ja ihmispaljoudessa jäädä huomaamatta jopa hänenlaisensa komistus. Hän taas vakuutti, ettei olisi voinut olla näkemättä minua. Mies oli käynyt edellisen kerran Suomessa vuotta aiemmin ja halusi sinne uudestaan.

Venäläisten matkailu Suomeen kasvoi samaan tahtiin viisumin myönnön kanssa. Venäläisten keskuudessa säilyi sitkeä harhakäsitys, jonka mukaan viisumi tuli *avata* sen myöntäneessä maassa ennen kuin voisi matkustaa muualle Schengen-alueelle. Siksi venäläiset kävivät korkkaamassa viisuminsa Suomessa ennen lomamatkojaan kauemmas Eurooppaan. Pikkubussien eli *maršutkojen* kasvava virta kuskasi pietarilaisia ostosturisteja Lappeenrantaan ja Imatralle. Vuonna 2010 Suomessa kävi yli kaksi ja puoli miljoonaa venäläistä⁷, mikä vastaa noin puolta Pietarin asukasluvusta. Pietarilaiset vitsailivatkin, että Lappeenrannasta oli tullut heidän esikaupunkinsa.

Suomalaisille taas Pietari oli vielä tuntematon. Vastakun loppuvuodesta 2010 Allegro-juna kutisti välimatkan Helsingistä Pietariin alle neljään tuntiin, yhä useampi meistä havahtui vajaan kahdensadan kilometrin päässä sijaitsevan miljoonakaupungin olemassaoloon.

Itse olin tajunnut Pietarin lumon jo aiemmin. Kiinnostukseni Venäjää kohtaan alkoi oikeastaan sattumalta. Suvullani ei ollut siteitä itänaapuriin. En tainnut lapsena edes tuntea ketään, joka puhui venäjää. 1990-luvun Kou-

volassa mielikuva itänaapurista oli hieman ynseä, mutta ennen kaikkea Venäjä ei kiinnostanut ketään. Yhdysvaltoja sen sijaan fanitettiin – ja kovaa. Kuudennella luokalla yksi luokkakavereistani poseerasi luokkakuvassa USA:n tähti-lippu harteillaan.

Minä halusin olla erilainen. Siksi kai valitsin kahdeksannella luokalla valinnaiseksi kieleksi venäjän. Se oli kapinaa jenkikulttuurin kyllästämaa ulkomaailmaa vastaan. Vanhempani kannustivat minua. Heidän mielestään kielten opiskelu oli aina tärkeää, eikä venäjä tehnyt siinä poikkeusta.

Lukiossa venäjän kielen ryhmä saatiin vain vaivoin kasaan, kun siihen yhdistettiin Kouvolan kummankin lukion kaikki halukkaat. Silti meitä ei ollut edes kymmentä. Opettajamme paloi intoa, joka tarttui. Kielen lisäksi hän kertoi venäläisistä tavoista ja kulttuurista sekä tietysti Pietarista, jota venäläiset pitivät maansa kulttuuripääkaupunkina. Venäjästä tuli lempiaineeni. Omalaatuisen suurkaupunki rakentui päässäni pala palalta venäjän oppikirjojen sivuilta ja opettajan tarinoista. Rajan takana odotti tuntematon maailma, joka houkutteli.

Vihdoin 16-vuotiaana lähdin ensimmäistä kertaa Venäjälle. Turistibussi kuljetti minut sinne yhdessä kymmenen vuotta vanhemman Krista-siskoni ja hänen miehensä kanssa. Venäjän puolella rajaa tuntui kestävän ikuisuuden ennen kuin totiset rajamiehet päästivät meidät jatkamaan matkaa. Viikonlopun ohjelma oli klassinen: balettiesitys Mariinski-teatterissa ja käynti Pietarhovin suihkulähdetuistossa. Tsaarinaikaisen historian loisto teki vaikutuksen. Massiiviset pylvää ja kimmeltävät kupolit huokuivat ylväyttä, jota oli mahdotonta ohittaa.

Eniten kiinnitin kuitenkin huomiota vastakohtaisuuksiin. Palatsien ja kirkkojen prameus sekoittui suurkaupungin likaan. Maailman ensimmäiseksi ostoskeskukseksi kutsutun Gostinyi dvorin historiallinen rakennus mykisti mittasuhteillaan, mutta sen sisällä myytiin halpoja trikoita, joiden hinnat oli merkitty dollareissa. Mieleen jäivät siivottomat vessat. Ne olivat pelkkiä reikiä lattiassa. Löyhyä oli niin kuvottava, että asioiminen onnistui vain pitämällä kiinni nenästä.

Neuvostoajoista muistutti myös suomalaisten ryhmämatkailijoiden uskollisesti suosima Moskva-hotellimme. Nevajoen rannalla kohoavassa jättimäisessä neukkukompleksissa riitti henkilökuntaa. Hapuilevalla venäjälläni sain kysyttyä yhdeltä heistä, kuinka monta ihmistä hotellissa työskenteli. Vasta muutaman toistamisen jälkeen uskoin ymmärtäväni vastaukseksi viisisataa. Tunne valtaisasta, tympeästä ja tyystin Suomesta poikkeavasta maasta jätti ristiriitaisen kuvan. Tiesin silti haluavani sinne takaisin.

Vuoden päästä koin esimakua Pietarin vapaudesta, kun venäjän opettaja vei lukioryhmämmme sinne. Palasin samaan tunkkaiseen, kokolattiamatolla vuorattuun Moskva-hotelliin. Kun muut jäivät nukkumaan, taistelin kihelmöivää jännitystä vastaan ja livahdin salaa ulos metsästäämään *käsitaksia*. Ennen älypuhelimia Pietarissa pysäytettiin kättä alaviistoon osoittamalla mikä tahansa auto ja sovittiin kuljettajan kanssa hinnasta haluttuun osoitteeseen. Tuohon aikaan taksimatka tehtiin usein pitkään palvelleella Ladalla tai Volgalla, jonka korin maali-pinta oli haalistunut.

Kansantaksi kiidätti minut Gribojedov-klubille. Sitä oli *City*-lehdessä suositellut »G-sukupolven tutkimusmatkaa-

jaksi» esitelty Sami Hyrskylähti⁸, boheemi kulttuurihahmo, johon tutustuin vuosien päästä Pietarin yöelämässä. Sydämeni pamppaili, kun astelin portsarin ohi ahtaita betonirappusia entiseen pommisuojaan. Sieltä kantautui vai-meana housen sykkivä rytmi. Paikkaa kutsuttiin kaupungin legendaarisimmaksi underground-klubiksi.

Kasvava kiinnostukseni Venäjää kohtaan sai minut muuttamaan ylioppilaskirjoitusten jälkeen Tampereelle. Pian sain selittää kaikille, että opiskelemani slaavilainen filologia tarkoitti käytännössä venäjän kielen ja kulttuurin opintoja. Kävin Pietarissa yhä uudelleen. Kerta toisensa jälkeen sain siitä paremman otteen. Kaupungissa oli särmää ja vapautta. Mieleeni painui muisto enkelinsiipiä selässään kantaneesta miehestä. Paidaton enkeli nousi ihmisvirrassa ylös Nevan valtatie alittavasta tunnelista kuin hahmona toisesta todellisuudesta. Itse en olisi tohtinut näyttäytyä samanlaisessa asussa julkisella paikalla. Tuolloin en uskaltanut suudella poikaa päivänvalossa edes Helsingin keskustassa, saati sitten Kouvolassa.

Välähdyksenomainen muisto lihaksikkaasta enkelistä jyräsi vastakkaisen muiston kohtaamisesta pietarilaisen liikennepoliisin kanssa. Tämä kutsui minua yhdellä reisuistani halventavasti *pidoriksi* eli *hinttariksi*. Syynä spontaaniin loukkaukseen taisi olla pelkkä oranssinkeltainen villapiponi. Tästä huolimatta Pietari alkoi edustaa minulle suurkaupunkia, jossa jokainen sai olla omanlaisensa. Samanlaista vapautta olin tuntenut aiemmin vain teini-ikäisenä Lontoossa. Lännen sijaan minua veti silti puoleensa idän metropoli.

2000-luvun alkuvuosina Pietarin ulkomuoto siistiytyi, kun kaupunkia kunnostettiin sen 300-vuotisjuhlaa var-

ten. Historian lisäksi Pietarissa kiehtoi sen monikulttuurisuus. Jollakin tavalla tunsin olevani luonnollinen osa suurkaupunkia, olihan se perustettu suomalaiskansojen aiemmin asuttaman Nevajoen suistoon. Kun autonomian ajan loppupuolella rautatieyhteys Suomen suuriruhtinaskunnasta keisarikunnan pääkaupunkiin oli valmistunut, Pietarissa asui yli 20 000 suomalaista. Se teki meistä kaupungin kolmanneksi suurimman kansallisuuden venäläisten ja saksalaisten jälkeen.⁹ Nyt vuosisata myöhemmin kaupungissa asui vain joitain tuhansia suomalaisia, mutta yhteys Suomen ja Pietarin välillä taas vahvistui.

Suhteeni Pietariin syveni, kun muutin sinne syksyllä 2005 opiskelemaan historiaa Pietarin eurooppalaiseen yliopistoon. Taso oli kova, sillä opinnot olivat tarkoitettu jatko-opiskelijoille. Itse olin suorittanut häthätää peruskurssit. Sain erityiskohtelua ja pääsin läpi vaativista kursseista. Kriittiseen ajatteluun kannustava opinahjo joutui kymmenen vuotta myöhemmin viranomaisten hampaisiin. Yliopisto menetti pariksi vuodeksi toimilupansa ja se häädettiin pois pienestä marmoripalatsista, jonka vaaleanpunaisten kiviseinien sisällä kävin luennoilla.

Opiskelin tunnollisesti, mutta enemmän minua kiinnosti yliopiston ulkopuolinen maailma. Pietarin hakkaava rytmi resonoi. Kaikki tuntui olevan mahdollista, ja uskoin, että seuraava hetki toisi lähtökohtaisesti jotain hyvää.

Ihmisten välittömyys tihkui pienissä dj-baareissa, joita verrattiin Berliinin rosoisiin baareihin. Pääsymaksuttomat kapakat olivat vastaisku kalliille, pärstäkertoimeen perustuville klubeille. Uusrikkaiden ökyily oli jo noloa. Uuden baaritrendin aloitti Dumskaja-kadun Datša, josta tuli sukupolvensa kulttipaikka ja instituutio. Se demokra-

tisoi kaupungin baarielämän. Pian ympärille syntyi useita samankaltaisia baareja, jotka muodostivat historiallisen Gostinyi dvorin alueesta Pietarin ensimmäisen varsinaisen baarikeskittymän.

Vaativattomasti sisustettu Datša henki pienen kesämökin tunnelmaa. Vanha pöytälamppu hohti oranssia valoa hämyiseen huoneeseen. Seiniä somisti koristekuvioinen tapetti, joka oli kuin suoraan mummolasta. Viikonloppuisin mummola oli kaukana, kun baari heilui halvan oluen ja shottien voimalla tanssivien opiskelijoiden, kulttuuriväen ja ekspattien tahdissa. Ilta vyöryi eteenpäin hallitsemattomana, kun tupakansavu, hiki ja väkijuomien roiskeet täyttivät tilan. Vierustoverin huomion sai vain huutamalla suoraan korvaan. Joskus levyjä pyöritti Dima, ensimmäinen venäläinen poikaystäväni. Hän opetti, että Pietari oli venäjäksi aina *Peterburg*, ei virallinen *Sankt-Peterburg*, eikä varsinkaan puhekielinen *Piter* – se olisi ollut kuin Helsinkiä olisi kutsunut *Hesaksi*.

Peterburgista tuli lempikaupunkini, jonne halusin muuttaa pysyvästi. Minua ohjasi seikkailunhalu mutta myös tahto oppia lisää venäjän kieltä. Vaikka olin kirjoittanut graduni venäjäksi ja valmistunut Venäjän kielen ja kulttuurin maisteriksi, ei kielitaitoni riittänyt vielä pitämään yllä kunnollista keskustelua. Siksi päätin hakea Pietariin vastavalmistuneille yliopisto-opiskelijoille tarkoitettuun harjoitteluun.

Päätöstäni helpotti ystäväni Anneli Ahonen, joka oli lähtenyt Pietariin jo aiemmin. Olimme tutustuneet opiskelija-aikoina Tampereella. Meillä klikkasi heti. Myöhemmin vuokrasimme yhdessä asuntoa Helsingin Itä-Pasilasta. Raahasimme lasitetulle parvekkeelle sängyn.

Syksyn pimeinä iltoina loikoilimme siinä vierekkäin, tuijotimme tähtitaivasta ja paransimme maailmaa. Meitä yhdisti venäjä ja journalismi, joissa kummassakin Anneli oli minua edellä. Hän päihitti minut myös karaokessa, jota me lauloimme kotona iltaisin. Ystäväni bravuuri oli ruotsalaisen Euroviisu-tähden Carolan *Främling*.

Anneli oli muuttanut Pietariin vuoden 2009 alussa. Hän elätti siellä itsensä kirjoittamalla juttuja *Helsingin Sanomiin*. Yksi Annelin ensimmäisistä jutuista lehden vakituisena avustajana alkoi lauseella: »On yhä vähän orpo olo.»¹⁰ Kolumnissa ystäväni kuvasi arjen pieniä epäonnistumisiaan, sitä, kuinka hänen hiuksensa värjäytyivät vahingossa harmaiksi ja kylpyhuoneen hanasta roiskuva ruskea vesi sammutti paljaana loimottavan hehkulampun. Lopulta Anneli haki ankeaan yksinäisyyteensä lohtua miljoonien muiden venäläisten tapaan televisiosta. Uutislähetyksessä presidentti Dmitri Medvedev piti lapsia sylissään hymyillen leveästi ja väkinäisesti.

Annelin koti-iltojen orpous loppui lyhyeen, ja satuin itse todistamaan käännekohdan. Pian kolumnin julkaisun jälkeen matkustin kyläilemään Annelin luo siihen samaan asuntoon, jonka hanoista virtasi sameaa Nevajoen vettä. Eräänä iltana päädyimme Annelin kanssa dj-baari Datšasta kotibileisiin. Sinne ilmestyi myös tatuoitu mies, jonka katu-uskottavuus jätti tuskin ketään kylmäksi. Juhlimme Koljan kanssa läpi ensimmäisen yön Annelin lähtiessä nukkumaan, mutta seuraavaksi yöksi Kolja kömpi Annelin viereen. Rakkaus leimahti. Kolja sinetöi sen tatuoimalla omin käsin reiteensä Annelin nimen. Parin kuukauden päästä ystäväni alkoi odottaa Koljalle ensimmäistä lastaan.

Pari kuukautta myöhemmin, syyskuussa 2009 muutin korkeakouluharjoittelijana asumaan ensimmäistä kertaa pysyvästi Venäjälle. Omasta mielestäni lähdin silti nimenomaan Pietariin. Kirjoitin ylpeänä Facebook-seinälleni »peterburžets / pietarilainen».

Olin asunut kaupungissa aiemmin vaihto-opiskelijana, mutta nyt kaikki oli toisin: näköpiirissäni ei ollut paluuta Suomeen. Aluksi sain majoilla Annelin ja Koljan jo tutuksi tullessa asunnossa Amiraliteetin kanavan varrella. Sen sydän oli keittiön pöytä, jonka äärellä istuimme iltaa kuten ketkä tahansa pietarilaiset. Makuuhuoneestani avautui näkymä vastapäiselle Uuden Hollannin tekosaarelle. Suljettu saari oli alkujaan tsaarinaikainen telakka ja myöhemmin neuvostolaivaston käytössä. Vielä tuolloin sen historiallinen teollisuusmiljöö rapistui käyttämättömänä. Pari vuotta myöhemmin saari avautui ensimmäistä kertaa yleisölle urbaanin kaupunkikulttuurin vapaana tilana, jossa joogattiin ja viljeltiin hyötykasveja puisissa laati-koissa. Sitten se muuttui oligarkki Roman Abramovitšin tuella kaupallisemmaksi kaupunkikeitaaksi.

Olin päässyt lempikaupunkiini harjoittelupaikan ansiosta. Kolmen kuukauden harjoittelu järjestettiin Pohjoismaiden ministerineuvoston Pietarin-toimistossa, joka sijaitsi Ruotsin konsulaatin kupeessa kaupungin ydinkeskustassa. 1990-luvun puolivälissä Pietariin avattu pohjoismainen toimisto kertoi ajasta, jolloin lännessä uskottiin Venäjän muuttuvan hitaasti kohti demokratiaa, sananvapautta ja kansalaisyhteiskuntaa kunnioittavaksi maaksi. Toimiston oli tarkoitus tukea tätä kehitystä.

Pohjoismaista toimistoa johti suomalainen Mika Boedeker. Pitkä keski-ikäinen mies piti kaulassaan kravatin

sijaan rusettia. Kun harjoitteluni ensimmäisenä päivänä istuin työpöydän takana toimiston aulassa, vanhempi mies astui ovesta sisään ja esittäytyi hyväntuulisesti Martiniksi. Vasta hieman myöhemmin tajusin, että tohveleissa paikalle piipahtanut mies oli Boedekerin eläkkeellä oleva puoliso, jonka kanssa hän jakoi samassa talossa sijaitsevan asunnon. Miespari liikkui avoimesti yhdessä. Toimistolla siihen ei kiinnitetty huomiota. Pariskunnan avoimuus teki minuun vaikutuksen. Se sai Pietarin näyttämään silmissäni entistäkin suvaitsevaisemmalta.

Vikkelästi puhuva Boedeker oli asunut ensimmäistä kertaa Pietarissa lähes neljännesvuosisata aiemmin. Silloin se oli vielä Leningrad, miesten väliset homoseksuaaliset teot olivat rikos ja ulkomaalaisiin suhtauduttiin varoen. Kun Boedeker palasi kaksi vuotta myöhemmin, tunnelma oli jo muuttunut. Neuvostoliiton viimeiseksi johtajaksi jääneen Mihail Gorbatšovin ajamat *glasnost* ja *perestroika* olivat vapauttaneet kanssakäymistä. *Glasnost* tarkoitti *avoimuutta* eli pyrkimystä lisätä sananvapautta ja julkista keskustelua, kun taas *perestroika* viesti talouden ja hallinnon *uudelleenrakentamista* eli uudistamista. Homoseksuaalisuuden harjoittaminen säilyi rikoslaissa.

Kolmannen kerran Boedeker muutti Pietariin vuonna 2009, puolisen vuotta ennen kuin aloitin harjoitteluni hänen alaisuudessaan. Valiokuntaneuvos Boedeker kertoi myöhemmin, että hän saapui tuolloin »eurooppalaiseen metropoliin», jonka ilmapiiri oli tuntunut vähintään yhtä vapaalta kuin Helsingissä.

Boedeker oli rekisteröinyt parisuhteensa miesystävänsä kanssa Suomessa, mutta Venäjän lainsäädäntö ei tunnus-

tanut silloin, eikä myöhemminkään, samaa sukupuolta olevien ulkomailla solmittuja liittoja. Venäläisviranomaiset huomioivat silti Boedekerin puolison rekisteröimällä hänet Pietariin diplomaatiksi »perheenjäsenenä». Pariskunta kutsuttiin yhdessä kaupungin vastaanotoille. Niissä myös Ruotsin pääkonsuli edusti samaa sukupuolta olevan puolisonsa kanssa. Boedekerin mukaan vain joskus jokin keskustelukumppanin kasvoilla käynyt ilme saattoi paljastaa tämän nuivan asenteen seksuaalivähemmistöjä kohtaan. Toisaalta Pietarissa miesparikin saattoi kävellä käsikkäin, sillä venäläisessä kulttuurissa myös heteromiehet koskettivat toisiaan vapaammin kuin Suomessa.

– Venäläisille homous on ylipäättään vähän sellainen asia, että jos sitä ei nosteta tikunnokkaan tai alleviivata liikaa, niin siitä ei tarvitse tehdä ongelmaa, Boedeker muisteli viidentoista vuoden takaista elämänsä Pietarissa, kun haastattelin häntä vuonna 2025.

Pietaria pidettiin Venäjän vapaamielisimpänä kaupunkina. Sen suurin homoklubi *Tsentralnaja stantsija* eli *Keskusasema* sijaitsi aivan Dumskaja-kadun baarikeskitymän vieressä. Se erottui kaupungin muista vastaavista paikoista avoimuudellaan. Sisäänkäyntiä ei etsitty hämyseltä sisäpihalta, vaan klubille astuttiin suoraan kadulta ovesta, jossa oli nimikyltti. Öisin ikkunattoman klubin sisällä lihaksikkaat miehet tanssivat korokkeilla housen tai venäläisen popin tahdissa yllään pelkät nahkastringit.

Itse en välittänyt *Keskusaseman* pinnallisuudesta vaan minua sytytti läheisen *Golubaja ustritsan* rosoisuus. Paikan nimi viittasi 1980-luvun *Poliisiopisto*-elokuvan *Blue Oyster* -homobaariin. Toisaalta *goluboi* tarkoitti *vaaleansinisen* lisäksi homoa – ilman loukkaavaa sävyä.

KUN RAKKAUS MUUTTUU RIKOKSEKSI

Ylen kirjeenvaihtajan Erkkä Mikkosen oma-
kohtainen kertomus Venäjän syöksystä
kohti totalitarismia ja seksuaali- ja sukupuoli-
vähemmistöjen täydellistä vaientamista.

*”Tärkeä ja vetävä kirja
aliedustetusta aiheesta
Venäjä-kirjallisuudessa.”*

SOFI OKSANEN

www.wsoy.fi

47.1

ISBN 978-951-0-51573-0